

КОВТУНЕНКО

Ксенія Валеріївна
kusika1976@mail.ru

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту, Одеський національний політехнічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗРОСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА: КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ

GROWTH CHARACTERISTICS OF INTELLECTUAL CAPITAL OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE: CLASSIFICATION OF FACTORS

Стаття присвячена визначенню змісту та суті зростання інтелектуального капіталу. В статті наведено складові процесу та способи зростання інтелектуального капіталу промислового підприємства, сформована класифікація чинників та визначено показник зростання інтелектуального капіталу.

Стаття посвящена определению содержания и сути роста интеллектуального капитала. В статье приведены составляющие процесса и способы роста интеллектуального капитала промышленного предприятия, сформирована классификация факторов и определен показатель роста интеллектуального капитала.

Article is devoted to defining the content and nature of the growth of intellectual capital. The article presents the components of the process and methods of the growth of the intellectual capital of an industrial enterprise, classification of factors was formed and determined parameter of growth of intellectual capital.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, зростання інтелектуального капіталу, способи зростання інтелектуального капіталу, відтворення інтелектуального капіталу

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, рост интеллектуального капитала, способы роста интеллектуального капитала, воспроизводство интеллектуального капитала

Keywords: intellectual capital, the growth of intellectual capital, methods of growth of intellectual capital, intellectual capital reproduction

ВСТУП

Величезне значення в постіндустріальній економіці мають знання, використання яких забезпечує генерацію нових ідей реалізованих за допомогою інноваційної діяльності. Економіка знань - це економіка, заснована на інноваціях, матеріалізованих у вигляді нових, високоефективних, наукомістких технологій, товарів і послуг. Економіка знань є базою, фундаментом інформаційного суспільства, вищим етапом розвитку постіндустріальної економіки. Економіка знань не оперує лише знаннями і не заміщає ними реальне виробництво, вона являє собою якісно нову систему їх використання і впровадження у практичне життя, тому формування, ефективне використання та зростання інтелектуального капіталу для промислового підприємства є необхідною умовою забезпечення його конкурентоспроможності в сучасному середовищі.

Важлива роль у розробці теоретичних засад інтелектуального капіталу належить таким відомим іноземним вченим, як К. Беккер, Д. Белл, П. Друкер, Л. Едвінссон, І. Роос, М. Кастельс, Р. Райх, Т. Сакайя, К-Е. Свейби, Т. Стюарт, М. Мелоун, П. Пільцер, О. Тоффлер, Л. Туроу, С. Хантінгтон, Т. Шульц, Ф. Фукуяма та ін.

Значний вклад у розробку методологічних засад формування інтелектуального капіталу внесли українські вчені В.М. Геєць, М.І. Долішний, М.С. Дороніна, С.М. Ілляшенко, О.В. Кендюхов, А.М. Колот, В.І. Куценко, О.В. Крисальний, О.Б. Бутнік-Сіверський, Н.Д. Лук'янченко, В.В.Онікієнко, О.М.Онищенко, В.П.Ситник, А.А. Чухно, П.М.Цибульов.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць з питань інтелектуального капіталу (ІК) остаточно не вирішеними залишаються питання його зростання.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту сутності та природи зростання інтелектуального капіталу промислового підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети роботи використані такі методи дослідження: узагальнення, систематизації, емпіричного дослідження, системного та логічного підходу.

Інформаційну базу роботи склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців-практиків з теорії інноватики та інтелектуального капіталу підприємства

РЕЗУЛЬТАТИ

Дослідження сучасних наукових публікацій з інноватики показало відсутність поширення поняття

«зростання ІК», однак широко використовується споріднене поняття «відтворення ІК» [1-3]. Зміст сутності економічної категорії «відтворення» включає єдність формування, використання, вдосконалення (оновлення) і відмирання елементів економічної системи. Відтворення інтелектуального капіталу може бути визначене як безперервний завершений і закономірний рух капіталу через безперервну взаємодію форм і видів інвестованої суспільної праці з метою створення продукту, виконання послуги, забезпечення доходу, що задовольняє економічний інтерес відповідних суб'єктів - фізичних або юридичних осіб, держави та її організацій [3]. Формування і використання інтелектуального капіталу відбувається в умовах інтенсивної взаємодії як із зовнішнім середовищем, що характеризується потоком інформації, інформаційних систем, інформаційних технологій, так і характеризується внутрішнім процесом виробництва. На формування інтелектуального капіталу здійснюють безпосередній вплив проблеми, що характерні для створюваних інноваційних систем, а саме: нерозвинений підприємницький початок вчених - розробників (психологічно - ментальні бар'єри), здійснення НДДКР без урахування попиту ринку, малоефективні маркетингові дослідження: старіння знань, відсутність «упакованих» ідей, відведення перспективних технологій в тіньовий та кустарний бізнес; недолік виробничих, фінансових і кадрових ресурсів; високі накладні витрати з обслуговування (виробничо-технологічні бар'єри); недолік інвестицій (адміністративні та фінансові бар'єри); нерозвинена інноваційна інфраструктура (організаційно - управлінські бар'єри). На формування інтелектуального капіталу впливають особливості відносин і прав власності, характерні для інноваційної діяльності: рухливість, пов'язана з обмінними процесами, інноваційними продуктами і доходами, отриманими від його використання; нечітке визначення змістовного і формального права власності на результати інтелектуальної діяльності; інерційність при формуванні відносин і прав власності; домінуюче становище склалися між суб'єктами ринку відносин перед реальним правом власності при закріпленні прав на результати інноваційної діяльності. У підприємницькій сфері необхідно враховувати такі особливості, що роблять вплив на формування інтелектуального капіталу: відсутність достатніх коштів для реалізації запасу інновацій минулих років і проведення нових досліджень; інноваційний ринок складається не з самої продукції, а з набору організацій, здатних до здійснення інноваційної діяльності.

Процес відтворення інтелектуального капіталу передбачає послідовність наступних етапів [4]:

1) розподіл капіталу - обґрунтовується інвестиційна діяльність суб'єкта господарювання з визначенням обсягу інновацій, формує ресурсну базу відтворення інтелектуального капіталу;

2) розробка, відбір ідей, формування концепції розвитку - відбуваються в процесі творчої діяльності, на базі вивчення, формування і розвитку потреб;

3) споживання - апробація, вдосконалення та впровадження інтелектуального продукту;

4) виробництво - відбувається нарощування обсягів і (або) якості виробленої продукції, вдосконалюється структура інтелектуальної власності та активно розвиваються маркетинг-елементи, що дозволяють досягти оптимального результату в діяльності підприємства на ринку. На даному етапі інтелектуальний капітал виступає засобом підвищення рівня ефективності відтворювального процесу, частина якого у формі ресурсу повертається на початковий етап, замикаючи відтворювальний цикл, забезпечуючи його постійний розвиток. Специфічною рисою відтворення інтелектуального капіталу є гомеостазис його носія до факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, чого не відбувається в процесі відтворення інших форм капіталу (фінансового, матеріального, трудового). Основою відтворення інтелектуального капіталу є сукупність факторів, які об'єднують робочу силу, її інтелектуальний потенціал, інформаційний ресурс, інтелектуальну власність, фінансово-інноваційний капітал, високі технології. На ефективність відтворення ІК робить істотний вплив ряд зовнішніх умов: рівень розвитку інформаційного середовища, наявність сучасної ринкової інфраструктури, характер державної економічної політики, стан інституційного, правового, інноваційного середовища, науково-технічні, гео економічні та інші умови руху капіталу.

Крім того, відтворення ІК потребує від підприємства певного комплексу дій, які необхідно здійснювати до, під час та після процесу відтворення, тому авторська позиція визначає зростання ІК більш широко ніж його відтворення, тобто зростання ІК розглядається як комплекс дій з боку підприємства в умовах стратегічних змін, спрямований на відтворення ІК, що включає: стимулювання процесу відтворення ІК, безпосереднє відтворення ІК, створення сприятливих умов здійснення кожного його етапу та ефективно управління створеними та існуючими на підприємстві формами ІК, рис.1 та рис.2.

Рисунок 1. Принципова схема сутності «зростання ІК» [авторська розробка]

Рисунок 2. Структура процесу зростання ІК (авторська розробка)

Основною функцією ІК є інноваційний розвиток підприємства за рахунок створення нових для ринку технологічних, виробничих, організаційних та інших переваг, реалізація яких забезпечить підприємству значний приріст прибутку, який автором далі розглядається як показник результату зростання інтелектуального капіталу [5].

Збільшення приросту прибутку може відбуватися двома способами:

- за рахунок застосування нового ефективного способу використання існуючого на підприємстві ІК;
- за рахунок збільшення кількості форм ІК, використання яких підприємству надає додатковий прибуток.

Пошук нових більш ефективних способів використання існуючого на підприємстві ІК забезпечить підприємству збільшення приросту прибутку у порівнянні з існуючими способами. Прикладом цього може бути збільшення обсягу реалізації франшиз підприємства за рахунок нового більш ефективного способу просування їх на ринок, що забезпечить збільшення приросту прибутку.

Збільшення кількості форм інтелектуального капіталу на підприємстві може відбуватися за рахунок їх створення та/або придбання. Створення нових форм ІК здійснюється підприємством в процесі його інноваційної діяльності та розглядається автором як поява зовсім нової форми (раніше не існуючої на підприємстві) так й

удосконалення існуючої форми ІК (деякі форми ІК можуть бути основою при формуванні іншої форми).

Таким чином, зростання інтелектуального капіталу промислового підприємства може відбуватися за рахунок придбання, створення та ефективного використання як існуючих так й нових форм ІК.

Зростання ІК за рахунок пошуку нових способів використання існуючих на підприємстві форм актуально як для інноваційних так й для інноваційно-активних підприємств. Крім того, характерним способом зростання ІК на інноваційних підприємствах є придбання певних форм ІК, а інноваційно-активні частіше створюють власні форми.

Основною метою діяльності більшості підприємств промисловості є збільшення їх конкурентних переваг. Стала конкурентоспроможність можлива лише тоді, коли підприємство орієнтується на інноваційний розвиток та відповідно здійснює постійну інноваційну діяльність, результатом якої може бути зростання ІК.

Розглянемо способи зростання інтелектуального капіталу промислового підприємства за рахунок збільшення кількості його форм з позиції визначеності задач інноваційної діяльності та способів їх вирішення, табл. 1.

Таблиця 1

Способи зростання інтелектуального капіталу промислового підприємства [авторська розробка]

Способи зростання ІК	Інноваційна діяльність	
	Задачі	Рішення
Створення	Визначено	Відсутні (пошук новітніх рішень)
	Невизначено (пошук проблем)	Відсутні (пошук новітніх рішень)
Придбання	Невизначено (пошук проблем)	Наявні (пошук серед існуючих рішень)
	Визначено	Наявні (пошук серед існуючих рішень)

Невизначеність задач інноваційної діяльності та пошук рішень значно впливають на тривалість та вартість процесу зростання ІК.

Створення нових форм ІК може бути результатом пошуку:

- затребуваних новітніх рішень конкретних (існуючих) проблем (задач). Наприклад, існує певна відома проблема, вирішення якої відсутнє, але край необхідне споживачу;

- новітніх рішень новітніх проблем. Така ситуація характеризується відсутністю конкретних задач та рішень. Нові задачі потребують новітніх вирішень.

Покупка форм ІК може бути результатом пошуку:

- існуючих рішень нових проблем. Така ситуація характеризується відсутністю конкретних задач інноваційної діяльності, визначення яких зумовлює вибір появи їх рішення, наприклад, визначені задачі можуть бути вирішені вже існуючими способами;

- існуючих рішень для заздалегідь визначених проблем (задач).

На підставі здійсненого групування (табл. 1) можливо зазначити чинники зростання ІК. Пошук задач як й пошук їх рішень потребує від підприємства виконання науково-дослідних робіт, результати яких стають фундаментом інноваційної діяльності та сприяють якісному зростанню ІК. Здійснення науково-дослідної діяльності потребує від підприємства наявності необхідних ресурсів, значної фінансової підтримки, науково-дослідної бази (лабораторії), кваліфікованих кадрів тощо. Перелічені чинники є по суті ресурсами підприємства необхідними для здійснення інноваційної діяльності та відносяться до внутрішніх стратегічних змін. Крім того, зовнішні стратегічні зміни створюють передумови науково-дослідної діяльності промислових підприємств та мають певний вплив на зростання ІК, ступень якого залежить від визначеності задач інноваційної діяльності.

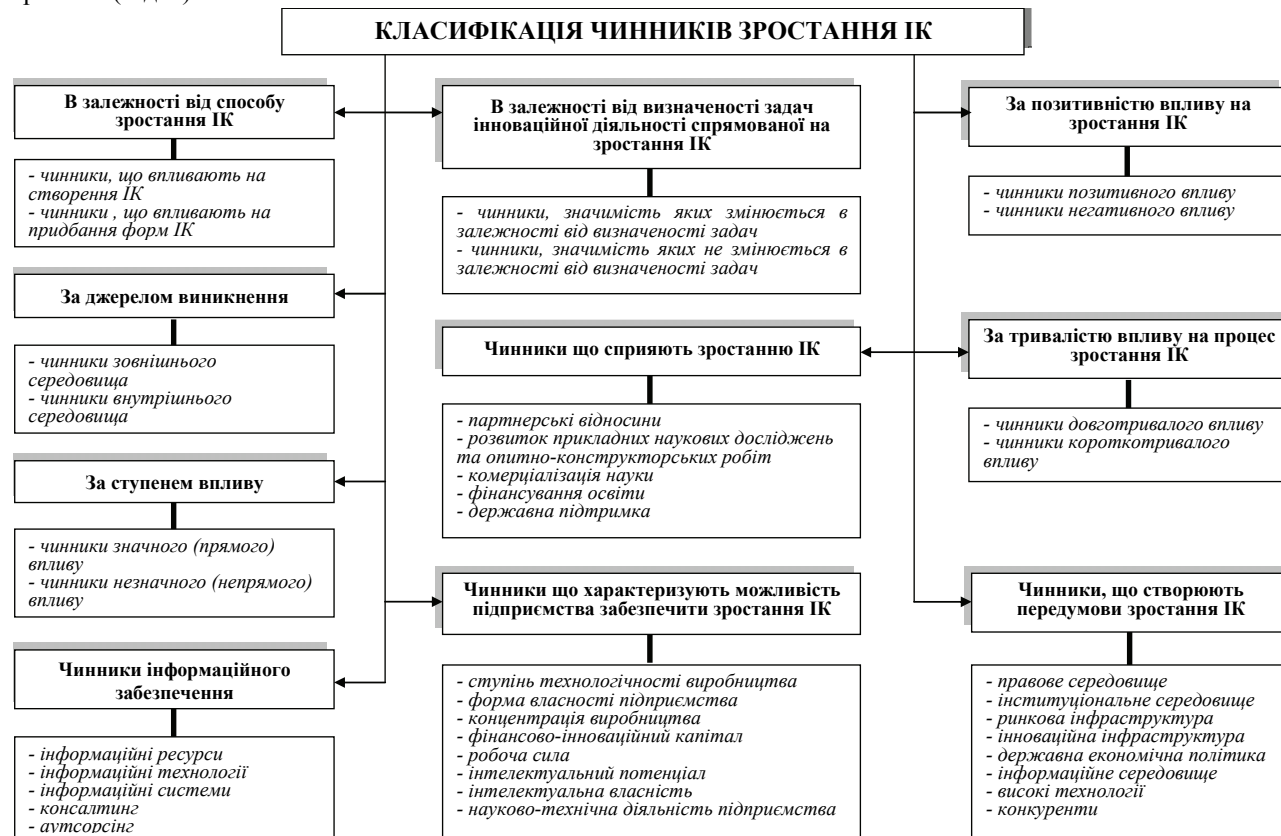

Рисунок 3. Класифікація чинників зростання ІК [авторська розробка]

ВИСНОВКИ

Найбільшою складністю, тривалістю та фінансовемністю відрізняються НДР, які забезпечують пошук нових задач та їх новітніх рішень при створенні нових форм ІК. Створення нових форм ІК є найбільш складним, але водночас найбільш прибутковим способом зростання ІК, що забезпечує інноваційний розвиток промислового підприємства, тому потребує більш глибокого дослідження.

Під впливом зовнішніх стратегічних змін, які задають темпи інноваційного розвитку, промислове підприємство зацікавлено у скороченні часу (періоду) створення ІК (від пошуку задач до отримання готового результату – форми ІК), що в умовах обмеження ресурсів є дуже складним завданням. Крім того, одним з факторів скорочення часу є наявність паралельних етапів (робіт) процесу створення форм ІК. Залучення лише ресурсів зовнішнього середовища не скоротить час створення ІК, тому що ресурси ні є фактором часу, однак тривалість процесів їх формування та використання має безпосередній вплив на час створення ІК, тому виникає питання залучення партнерів, паралельна діяльність яких забезпечить промислового підприємству комплексне професійне виконання певного етапу або блоку работ зі створення ІК з одночасним забезпеченням необхідних ресурсів та економією часу.

З урахуванням визначених особливостей зростання ІК було визначено чинники які мають вплив на цей процес, за різними ознаками рис. 3.

Для інноваційного розвитку недостатньо лише створити або придбати інтелектуальний капітал, найбільшу значимість має його ефективне використання, що у свою чергу забезпечить підприємству значний приріст прибутку, тому цей напрямок потребує подальшого дослідження.

Література

1. Іванюк. І.А. Воспроизводство интеллектуального капитала в современных маркетинг-системах: монография / И.А. Иванюк; ВолгГТУ. - Волгоград, 2003. Режим доступа: http://www.cis2000.ru/publish/books/book_44/index.shtml
2. Stuart T.A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organisations / T.A. Stuart. – London, 1997. – 248 p.
3. Андрейчиков О.О. Анализ значения интеллектуального капитала в современном мире / О.О. Андрейчиков // «Системы обработки информации». – Выпуск 5(86). – Харьков, 2010. – 283 с.
4. Іванюк І.А. Мотивационная основа воспроизводства интеллектуального капитала / Іванюк І.А., Воротилова О.А. // Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса. - 2013. - № 3 (24). - С. 89-92.
5. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект / О.Б. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальний капітал. – № 1, 2002. – С. 16-27

КОНСУЛЬТАЦІЇ**Обмеження щодо здійснення валютних операцій, які встановленні Постановою НБУ № 49 від 06.02.2014 року "Про заходи щодо діяльності банків та проведення валютних операцій"**

Як зазначається в преамбулі Постанови: “з метою забезпечення стабільності грошової одиниці України, захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків, виходячи із пріоритетності підтримки цінової стабільності в державі, сприяння стабільності банківської системи України” при здійсненні валютних операцій Правління Національного банку України встановило наступні обмеження.

На мою думку, одним з основних обмежень, яке суттєво вплинуло на розвиток підприємницької діяльності та обурило суб'єктів господарювання став пункт про зобов'язання банків виконувати доручення клієнтів, - юридичних осіб та/або фізичних осіб-підприємців, лише у межах залишку коштів на поточних рахунках клієнтів на початок операційного дня (без врахування сум, що надійдуть на поточний рахунок клієнта протягом цього ж операційного дня). Тобто, суб'єктам господарської діяльності, впродовж дня, можна використовувати лише ті кошти, які у нього були на його початок. Виходячи з цього, можна задатися питанням "а чи не обмежують суб'єктів господарювання їх права щодо здійснення підприємницької діяльності?". Адже підприємець є власником грошових коштів з моменту їх зарахування на його розрахунковий рахунок. Як один з варіантів виходу з цієї, так би мовити, не дуже приємної

ситуації, який пропонується банками є овердрафт. Але зважаючи на те, що такий кредит є платним, то це є не дуже вигідним для підприємств, особливо, якщо потрібно зробити термінові платежі.

Ще одним із нововведень, які не дуже вигідно впливають на розвиток бізнесу та виставляють наших підприємців в негативному світлі перед іноземними контрагентами є зобов'язання банків при здійсненні купівлі іноземної валюти за дорученням юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців попередньо зараховувати кошти в гривнях на окремий аналітичний рахунок балансового рахунку 2900 “Кредиторська заборгованість за операціями з купівлі-продажу іноземної валюти, банківських та дорогоцінних металів для клієнтів банку”. Із цього рахунку кошти можуть бути перераховані для купівлі іноземної валюти не раніше шостого операційного дня після дня зарахування гривень на цей рахунок. При цьому не визначено за яким курсом буде купуватися іноземна валюта – на момент подачі заявки на купівлю валюти чи на момент купівлі валюти (6 операційний день). І ще постає питання, як вийти з ситуації, коли потрібно терміново перерахувати велику суму коштів для виконання умов договору?

(продовження на стор. 17)